

ÖNEMLİ KAVRAMLAR

Bilinçli kullanım · Taşınabilir teknolojik ürün · Verimlilik · Enerji tasarrufu · Led ampul · Akkor ampul · Dijital ayak izi · Unutulma hakkı · Dijital okuryazarlık · Güçlü şifre · Kullanım kılavuzu · Garanti belgesi · Teknoloji bağımlılığı · Ebeveyn denetimi

1. BİLİNÇLİ KULLANIM NEDEN ÖNEMLİ?

Teknolojinin olumlu veya olumsuz etkileri, insanların teknolojiyi kullanma biçimleriyle ilgilidir. Teknolojik ürünlerin yapım amacını ve kullanımında dikkat edilecek hususları bilmek; bu ürünleri doğru zamanda, doğru miktarda ve doğru yerde kullanmak, kullandığımız ürünün verimliliğini artırır.

Bunun tersini düşünecek olursak, kullandığımız teknolojik ürünün olumsuz sonuçları ile karşı karşıya kalırız.

KENDİNE SOR: Teknolojik araçları kullanırken kendimize şu soruları sormalıyız: "Hangi cihaz ne yapmaya yarıyor? Neyi yaparsam daha kullanışlı hâle getiririm? Hangi amaçla kullanırsam faydası dokunur? Kullanırken nelere dikkat etmeliyim?"

2. TAŞINABİLİR TEKNOLOJİK ÜRÜNLER

Cep telefonu, tablet ve dizüstü bilgisayar taşınabilir teknolojik ürünlerdir. Genel ağ kullanımı ile birlikte artan rolleriyle hayatımızın her alanında yer alırlar. Evde, okulda ve iş hayatında taşınabilir teknolojilerin kullanım alanı her geçen gün artmaktadır.

DOĞRU DURUŞA DIKKAT: Bilgisayar kullanırken dik oturmak gerekir. Ekranı eğilerek bakan bir kişide boyun ağrısı ve yorgunluk görülür. Yakup, bilgisayara eğilerek baktığında boynunun ağrıdığını ve kendini çok yorgun hissettiğini söylemiştir.

3. İKİ UZMAN, İKİ BAKIŞ AÇISI

Aynı teknolojik ürün hakkında insanlar farklı görüşler ileri sürebilir. Aşağıda akıllı telefonlarla ilgili iki uzman görüşü vardır:

UZMAN GÖRÜŞÜ 1 · KOLAYLIK

- Akıllı telefonlar hayatımızın merkezine yerleşti.
- Tüm bilgiler artık elimizin altında.
- İstedğimiz yeri sanal ortamda gezip mağaza dolaşmadan alışveriş yapabiliyoruz.
- Kaliteli fotoğraf çekiyor, banka işlerini bir tuşla hallediyoruz.
- Bu aletlere sıkı sıkıya sarılıp hayatın hızına ayak uydurmalıyız.

UZMAN GÖRÜŞÜ 2 · UYARI

- Bulaşık makinesi, ütü ve çamaşır makinesi hayatı gerçekten kolaylaştırır.
- Akıllı telefonlar ise âdeta hayatımızı esir almış durumda.
- İnsanları yalnızlaştırır.
- Göz sağlığımız başta olmak üzere fiziki sağlığımızı etkiler.
- Ruh sağlığımıza da zarar verir.
- Bu bağımlılıktan bir an önce kurtulmalıyız.

ANALİZ KARTI: İki görüşü karşılaştır: Hangi noktalarda ayrılıyorlar? Sonra kendi görüşünü gerekçeleriyle yaz. Farklı görüşleri kişisel haklara saygı çerçevesinde özgürce ifade etmelisin.

4. CEP TELEFONUNUN BİLİNÇLİ KULLANIMI

Cep telefonu; günümüzde pek çok insan için taşınabilir, akıllı ve farklı birçok işlevi olan bir teknolojik üründür. Artık sadece arama yapmaya veya yazılı mesaj göndermeye yaramaz. Cep telefonu; genel ağ erişim aracı, fotoğraf makinesi, günlük etkinlikleri düzenleme aracı ve e-postaların okunabileceği bir cihaz olarak da kullanılabilir.

AFAD ACIL · BİLİNÇLİ KULLANIM

Vatandaşların
afet ve deprem anında
yardım ekiplerine cep telefonu üzerinden ulaşmasını sağlayan mobil uygulamadır.
Telefonun şarjı bitse de
konum bilgileri sisteme işlendiği için
afetzedelere ulaşma imkânı sağlar.
Sloganı: "Tek Tuş, Hayata Dokunuş"

SEYİR HÂLİNDE TELEFON · BİLİNÇSİZ KULLANIM

Sürücülerin seyir hâlinde cep telefonu ile uğraşması
kazalara ve can kayıplarına
yol açabilir. Telefona
birkaç saniyelik bir bakış bile
büyük risk taşır.
Türkiye'de günde ortalama 20-25 kişi trafik kazalarında hayatını kaybediyor; kazaların büyük çoğunluğuna cep telefonu kullanımı yol açıyor.

5. TABLET VE EĞİTİMDE BİLİNÇLİ KULLANIM

Tablet; ortalama bir kitap büyüklüğünde, birçok bilgisayar işlemini gerçekleştirebilen, kablosuz ve akıllı bir cihazdır. Tabletler, akıllı telefon ve bilgisayarda yapılabilecek hemen her şeyi yapmamıza imkân sunar.

UZAKTAN EĞİTİME TABLET DESTEĞİ

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, uzaktan eğitim sürecinde eğitime evinden ulaşamayan çocuklara **tablet dağıtmıştır**. Öğrenciler tabletler aracılığıyla derslerde daha aktif olup anlatılanları daha kolay öğrenme imkânına kavuşur. Örnek: Öğrenciler TRT EBA kanallarının yanında EBA'ya genel ağıdan ulaşabilir.

TABLET VE DİL GELİŞİMİ

Bir çocuğa **çok küçük yaşta** tablet kullandırmak, bazı becerilerin gelişmesini geciktirebilir. Küçük yaşta yoğun tablet kullanan bir çocuğun **konuşma becerileri yaşlarının gerisinde** kalabilir. Neden? Çocuklar tabletle oynarken konuşma ihtiyacı hissetmezler.

HABER • AKILLI TAHTA BAŞARIYI ARTIRDI: UNESCO'nun eğitimde teknoloji konulu Küresel Eğitimi İzleme 2023 Raporu'nun Türkiye bölümüne ilişkin veri analizleri Millî Eğitim Bakanlığına tamamlandı. TIMSS sonuçlarına göre fen derslerinde akıllı tahtalar aracılığıyla deney ortamı oluşturma imkânı olan 8. sınıf öğrencilerinin başarıları 2007-2015 yılları arasında yüzde 12 arttı.

6. TELEVİZYONUN BİLİNÇLİ KULLANIMI

Önemli bir kitle iletişim aracı olan televizyon; haber almak, film izlemek, müzik dinlemek gibi farklı içeriklerle her kesime hitap ettiği için tercih edilirliliğini korumaya devam etmektedir. Üstelik yeni nesil televizyonlarda genel ağı tabanlı uygulamalar da kullanılabilir.

BİLİNÇLİ KULLANIM ✓

TRT EBA TV pandemi döneminde uzaktan eğitim programı kapsamında derslere başladı.

TRT EBA ilkokul, TRT EBA Ortaokul ve TRT EBA Lise olmak üzere üç kanal uzaktan eğitimde kullanıldı.

BİLİNÇSİZ KULLANIM ✗

Televizyon izlemek için uzun süre ekran başında kalmak.

Uzun süre ekran başında kalınca yeme alışkanlıkları bozulur ve obezite gelişme riski artar.

Doğru zaman + doğru miktar + doğru yer = bilinçli kullanım

5.6.2 • Sayfa 2/5 SYAL BİLGİLER DÜNYASI

7. ENERJİYİ VERİMLİ KULLANMAK

Elektirik önemli bir enerji türüdür. Karanlıkları aydınlatma, ev ve iş yerlerimizi ısıtma ve serinletme, birçok makineyi çalıştırma gibi durumlarda elektrikten faydalanırız. Aydınlatmada kullandığımız ampuller de elektrik enerjisiyle çalışan teknolojik ürünlerdir. Ampullerin bireysel ve toplumsal olarak bilinçli kullanımı, enerji kaynaklarını daha verimli ve sürdürülebilir kullanmamıza yardımcı olur.

AKKOR AMPUL	LED AMPUL
Fazla elektrik tüketir.	Düşük maliyetle yüksek verimlilik sağlar.
Kullandığı enerjinin sadece yüzde 5'lik bölümünü ışığa dönüştürür.	Elektirik gücünün yüzde 25'ini ışığa dönüştürür.
Kalan büyük bölümünü ısıya çevirir.	Yüzde 80'e varan tasarruf sağlar; yirmi yıl dayanabilir.

BEYAZ EŞYADA VERİMLİLİK

- Beyaz eşyalar, evlerimizde **en çok enerji tüketen** elektronik aletlerdir.
- Enerji verimliliği en yüksek olan **A+++** grubu çamaşır makinesi, bulaşık makinesi ve buzdolabı tercih edilmelidir.
- Buzdolabının **mevsime göre çalışma sıcaklığı** mutlaka kontrol edilmelidir.
- Buzdolabı; radyatör, fırın gibi **ısı üreten yerlerden uzakta** konumlandırılmalıdır.
- Çamaşır makinesinde yıkama programı **kirlilik seviyesine ve kumaş türüne** göre seçilmelidir.

BULAŞIK MAKİNESİ

- Mutfaktaki işimizi kolaylaştıran **en önemli teknolojik ürünlerden** biridir.
- Bulaşık yıkamak için mutfakta geçirilen **zamandan tasarruf** etmemizi sağlar.
- İyi performans göstermesi ve bulaşıkları iyi temizlemesi için **doğru kullanılması** gerekir.

HABER · MUĞLA'DA AYDINLIK GELECEKLER TASARRUF İLE ŞEKİLLENİYOR: Muğla'nın Fethiye ilçesindeki bir okulda "Aydınlık Bir Gelecek Tasarrufla Gelecek" projesi hazırlandı. Okuldaki floresan lambalar, enerji tasarruflu led lambalarla değiştirildi. Daha fazla ışık verip daha az enerji tüketen lambalarla öğrencilere "gereksiz harcanan enerji kaybolan emektir" mesajı verildi. Elektrik faturalarındaki düşüş, projenin ne kadar doğru olduğunu gösterdi.

PROJE · OKULUM VE ÇEVREM: İstanbul'da öğrencilere çevre bilinci ve sürdürülebilirlik kavramını benimsetmek için hayata geçirildi. Bir okulun çatısına 10 kilovat kapasiteli güneş enerjisine dayalı elektrik üretim sistemi kuruldu; paneller binanın toplam enerji ihtiyacının yüzde 40'ını karşıladı. Tüm aydınlatmalar tasarruflu ve sensörlü lambalarla, lavabo bataryaları fotoselli olanlarla değiştirildi. Böylece enerji verimliliği sağlandı, doğal kaynakların ve çevrenin korunmasına katkıda bulunuldu.

8. DİJİTAL ORTAMDA GÜVENLİK

ÖRNEK OLAY · ÜÇ HATA, ÜÇ DERS

Aşağıdaki üç öğrenci dijital ortamda hata yaptı. Sen aynı hatalara düşme:

- Ezgi: Fotoğraflarını sosyal medya hesabına herkesin erişebileceği şekilde yükledi. Bir süre sonra bu fotoğrafların tanımadığı bir kişiye ait hesaptan paylaşıldığını fark etti. (Hata: hesabın gizlilik ayarını yapmamak)
- Serdar: E-postasına gelen "Hakkında şikâyet var, verilen linki tıklarsan bu sorunu çözeceğiz." mesajını görünce paniklendi ve tıkladı. (Hata: tanımadığı kişi ve kuruluşlardan gelen bağlantıya tıklamak)
- Ecem: Şifrelerinde doğum tarihini, adını veya sıralı sayıları kullandı; üstelik şifrelerini birkaç arkadaşına da söyledi. (Hata: kolay tahmin edilen şifre ve şifre paylaşımı)

Doğrusu: Hesabının gizlilik ayarını yap, güçlü şifreler oluştur, şifreni kimseyle paylaşma, tanımadığın kişi ve kuruluşlardan gelen mesajlara tıklama.

AİLE DE YARDIMCI OLUR: Sema'nın ailesi, kızlarının uygunsuz içeriklere maruz kalma ihtimaline karşı genel ağıda ebeveyn denetim araçlarını kullanmaktadır.

DÜŞÜN: "Dijital vatandaşlık" hakkında neler biliyorsun? Dijital ortamda hangi temel hak ve hürriyetlerimizi kullanabiliriz?

9. DİJİTAL AYAK İZİ VE UNUTULMA HAKKI

Bilgisayar, tablet ve cep telefonu üzerinden genel ağı kullanarak yaptığımız çevrim içi alışverişler, gönderdiğimiz e-postalar, sosyal medya paylaşımlarımız gibi genel ağ üzerinden gerçekleştirdiğimiz her işlem bir veri, bir iz bırakır. Bu verilere genel ağ ortamında dijital ayak izi denir.

Bu nedenle genel ağı kullanırken bilinçli hareket etmeli, paylaşımlarımızda dikkatli olmalıyız. Aynı zamanda unutulma hakkımız olduğunu da bilmeliyiz.

UNUTULMA HAKKI: Unutulma hakkı; dijital ortamda paylaşılan, uzun süredir kullanılmayan kişisel verilerimizin isteğimiz üzerine veya otomatik olarak dijital ortamdaki silinmesidir.

10. DİJİTAL OKURYAZARLIK

Dijital okuryazarlık; yazılı ve görsel kitle iletişim araçları tarafından verilen mesajların doğru algılanıp değerlendirilmesidir.

Dijital okuryazar bir çocuk, sosyal medyayı kullanmanın sadece özçekim yapıp bunları her fırsatta paylaşmak olmadığını bilir. Genel ağ hesaplarının gizliliğini ayarlar, güçlü şifreler oluşturur, hangi tür paylaşımlar yapacağı hakkında fikir sahibidir. Çocukların kullandıkları teknolojiyi anlaması, onu güvenli ve etkili şekilde kullanabilmesi bu beceriyi edinmeleri açısından önemlidir.

- Arama motorlarını kullanabilirim, e-posta gönderebilirim, çevrim içi toplantılara katılabilirim.
- Genel ağda yer alan bilginin doğruluğunu farklı kaynakları inceleyerek araştırabilirim.
- Dijital verilere, bilgilere, içeriğe ulaşabilir ve kullanabilirim.
- Dijital teknolojileri kullanırken güvenlik tedbirlerini alırım.
- Dijital teknolojiler vasıtasıyla toplumsal faaliyetlere katılabilirim.
- Dijital teknolojilerin kişisel ve çevresel etkilerinin farkındayım.

11. BİLİNÇLİ TÜKETİCİ OL: KILAVUZ VE GARANTİ

Bilinçli bir tüketici olarak satın aldığımız ürünün fiş veya faturasını almanın yanında ürünün kullanım kılavuzuna ve garanti belgesine dikkat etmek oldukça önemlidir.

Kullanım kılavuzu; okuyucunun ürünü nasıl ve hangi fiziksel ortamda kullanacağı ve herhangi bir aksaklıkta ulaşılabilecek yetkili kişi veya kurumlar gibi bilgileri içeren önemli bir belgedir. Bu nedenle kullanım kılavuzunu dikkate alarak teknolojik araçları kullanmamız, bilinçli bir kullanımın ön şartıdır.

12. BİLİNÇLİ KULLANIM İÇİN PROJELER VE KURUMLAR

Bilinçli teknoloji kullanımı ile ilgili devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşları tarafından birçok proje ve kamu spotu hazırlanmıştır.

GÜVENLİ WEB

Genel ağıın **güvenli, etkin ve bilinçli kullanımı** konusunda başta çocuklar ve gençler olmak üzere kullanıcıları bilgilendirmek, eğitim çalışmaları yapmak ve **farkındalık oluşturmak** amacıyla kurulmuştur.
Sorusu: "Genel ağı nasıl kullanmalıyım?"

GÜVENLİ ÇOCUK

Çocuklara yönelik birçok **bilgi, oyun ve e-kitap** içeriği ile bilinçli genel ağ ve bilgisayar kullanımı **eğlendirerek öğretmek** amacıyla kurulmuştur.
Örnek: Oyunlarla güvenli genel ağ alışkanlığı kazanmak.

TBM

Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı;

teknoloji bağımlılığı ile sağlıklı yaşam bölümlerinden oluşur. Başta çocuklar ve gençler olmak üzere toplumun tamamını bilgilendirmeyi hedefleyen bir **birincil önleme programıdır**.

Amacı: Farkındalığı artırmak.

- RTÜK: Televizyon, tablet, cep telefonu ve genel ağıın doğru kullanımı için çalışır. Akıllı İşaretler, Uyarıcı Sembol Sistemi ve Medya Okuryazarlığı Projesi bu çalışmalardan bazılarıdır.
- RTÜK Medya ve Çocuk dergisi: Çocuklara medya okuryazarlığı farkındalığı ve bilinci kazandırmak için hazırlandı. Dokuz yaş ve üzeri çocuklara yöneliktir. RTÜK, derginin özel gereksinimli çocuklar için erişilebilir olması amacıyla sesli betimleme, ayrıntılı alt yazı ve işaret dili çevirisi çalışmaları yapmaktadır.
- Yeşilay projesi: T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından desteklenen "Bağımlılıkla Mücadele Eden STK'lerde Kapasite Geliştirilmesi" projesi; teknoloji bağımlılığı başta olmak üzere bu alanda çalışan kuruluşların birlikte çalışarak daha güçlü bir sivil toplum ağı oluşturmasını amaçlar.
- eTwinning semineri: İzmir'deki bir ilkokulda farklı illerden ve ülkelerden katılan öğrencilere çevrim içi "Genel Ağıın Bilinçli ve Güvenli Kullanımı" semineri verildi. Seminerde genel ağıın faydaları kadar zararlarının da olduğu, bilinçli kullanılmadığında istenmeyen sonuçlara yol açabileceği örneklerle anlatıldı.

13. BİLİNÇLİ Mİ, BİLİNÇSİZ Mİ?

VERİLEN İFADE	KULLANIM
Sabah kalkar kalkmaz telefonda gelen bildirimleri kontrol eden Hakan, bu kontrollere gereğinden fazla zaman harcamaktadır.	Bilinçsiz
Sosyal medya paylaşımlarını kontrollü yapan Ecem, dostluklarını pekiştirip ilişkilerinin kalitesini artırmaktadır.	Bilinçli
Bilgisayarda uzun süre vakit geçiren Serdar, derslerinde dikkat dağınıklığı yaşayıp odaklanamamaktadır.	Bilinçsiz
Sema'nın ailesi, uygunsuz içeriklere karşı genel ağıda ebeveyn denetim araçlarını kullanmaktadır.	Bilinçli
Fatih, sosyal medya hesaplarına baktıktan sonra yaptığı işe dönme süresinin uzadığını söylemektedir.	Bilinçsiz
Derya bilgisayarını oyun oynamak, müzik dinlemek, araştırma veya ödev yapmak gibi amaçlarla kullanmaktadır.	Bilinçli
Tunahan, evinin aydınlatmasında düşük maliyetle yüksek aydınlatma sağlayan led ampulleri tercih etmektedir.	Bilinçli
Yakup, bilgisayara eğilerek baktığında boynunun ağrıdığını ve çok yorgun hissettiğini söylemiştir.	Bilinçsiz
Adem, cep telefonunu az kullanıp ailesiyle daha fazla zaman geçirmeye özen göstermektedir.	Bilinçli
Zeynep gece yatarken telefonunun alarmini kurmuş, telefonu uçak moduna alarak yatağından uzak bir yere koymuştur.	Bilinçli

BU ÜNİTENİN DEĞERLERİ: Çalışkanlık, duyarlılık, sorumluluk, mahremiyet, yardımseverlik, saygı, tasarruf, özgürlük ve adalet. Örneğin güçlü şifre seçip şifresini kimseyle paylaşmayan Ecem mahremiyet ve sorumluluk değerlerini yaşatır; led ampul tercih eden Hüseyin ve babası tasarruf değerini gösterir.

ÜNİTE DEĞERLENDİRMESİNDEN - LEYLA'NIN GÜNÜ: Üniversiteyi kazandığını televizyondan ve bilgisayardan öğrenen Leyla; genel ağıdan devlet yurduna başvurdu, çevrim içi bankacılık hesabı açtırdı, belediye telefonla aradı, fotoğraf makinesiyle anılarını kaydetti. Kullandığı teknolojik ürünler ona zamandan tasarruf sağladı, bilgiye ulaşmasını kolaylaştırdı ve anılarını kalıcı hâle getirdi.

14. HIZLI TEKRAR

- Bilinçli kullanım: Doğru zamanda, doğru miktarda, doğru yerde kullanmak.
- Taşınabilir ürünler: Cep telefonu, tablet, dizüstü bilgisayar.
- Dijital ayak izi: Genel ağıdaki her işlemin bıraktığı veri, iz.
- Unutulma hakkı: Kişisel verilerin dijital ortamdan silinmesi.
- Dijital okuryazarlık: Verilen mesajları doğru algılayıp değerlendirmek.
- Güçlü şifre: Doğum tarihi ve sıralı sayı olmayan, paylaşılmayan şifre.
- Akkor ampul: Enerjinin yüzde 5'i ısıık | Led ampul: Yüzde 25'i ısıık.
- A+++: Enerji verimliliği en yüksek beyaz eşya grubu.
- Kullanım kılavuzu: Bilinçli kullanımın ön şartı.
- Projeler: Güvenli Web, Güvenli Çocuk, TBM, RTÜK Akıllı İşaretler.

"Gereksiz harcanan enerji, kaybolan emektir."

— "Aydınlık Bir Gelecek Tasarrufla Gelecek" projesi · Muğla/Fethiye

Doğru zaman + doğru miktar + doğru yer = bilinçli kullanım

5.6.2 · Sayfa 5/5

SOSYAL BİLGİLER DÜNYASI